

Hurrengo hau, Platonen Errepublika liburuaren azalpena duzu.

Irakurriko dugun liburu-zatia, Errepublika idazlanaren VII. atalean topatuko dugu. Hamar liburuz osaturiko idazlan hau, Platonek idatzitako idazlan inportanteena dugu. Jorratzen duen gai nagusia, zuzentasuna edo justizia da, aztergai puntu gehiago agertzen diren arren, hala nola, ezagutzari buruzko teoria, metafisika, etika, pedagogia edota politika.

Edonola ere, liburu honetara hurbiltzean kontuan hartzekoak dira, oso, Platonen pentsamenduan, baita idazkietan ere, aurki ditzakegun berezitasunak. Honakoa, ez ohiko idazkia da nonbait, beste filosofo batzuen entseiekin alderatuz gero, behintzat. Hasteko esan behar da Platon ez dela bere burutaren penekin uste sendo eta hutsezina erakusten duen horietakoa. Osterantzean, ezer ez dakiela aitortzea da bere gogoetaren bultzagarria, han-hemen. Berak ez du bere burua jakintsutzat hartzen, are gehiago, jakintsu hartu izana traingarria iruditzen zaio, Jainkoei soilik atxikitzen baitzaio jakituriaren jabetza, eta haien aldean gizakien jakituria xumea da.

Hori horrela delarik, ondoko testu honetan azalduko zaizun filosofia, egiaren benetako bilaketa gogoeta besterik ez da; egia bere eskupean ez duela jakitun egonik. Bere pentsakizunak, bai izateaz, bai gizakiaren jardunaz, bai estatuaz, ez ditugu sistematikoki moldaturik aurkituko, ez eta hutsezinezko aburu gisa ere. Izan ere, sarri askotan, unerik behinenetan ere, hau da, gogoetaldiaren bukaera aldera hurbiltzen ari dela dirudienean ere, duda-mudazko aldartea azaleratzen da. Kasu baterako, igoera dialektikoaren helmugan «bere baitango ongiari», «eguzkiari» berari, hots, errealitatea ulertaraziko digu-nari begiratzeko betan dagoenean, ez dugula modurik oso-osorik ezagutzeko azalduko du.

Lehendabiziz filosofiaren munduan murgiltzen den ikaslearentzat, halako hausnarketa mota, izatez, bada lagungarria, filosofia atzeman nahirik, elkarrizketak eramango zaituen bidetik aurrera egin, zuk zeuk gogoetazeari eragin beharko diozu eta. Azken batean, filosofia ez da norberak bakarrean ikasi beharreko burutazio trakets piloa, baizik eta taldean elkarrekin burututako gogoetaren jarduna.

Beste era batera esanda, Platonen idazkietan nabarmentzen zaigu ez dugula filosofiazko trataturik, elkarrizketa baizik. Hortaz, eztabaidan parte hartzen duen solaskide baten izenak izenburua jarri ohi dio idazkiari, zeren eta solasaldi bakoitzean jorratzen diren gaiak anitzak direnez gero, agi denez, mintzabide bat hautatzea Platoni zaila zitzaion eta, nola edo hala.

Aipatu bezala, eta Errepublika idazkiari gagozkiolarik, Platonek urratu zituen bide gehienak topa ditzakegu obra honetan, irudiz eta mitozko erakuspenez beteta. Horra hor, irakurleak irekiko dituen pentsamendu atalak. Hasteko, ikuskera metafisikoa, bi munduen arteko zatiketaz mintzo dena agertuko da. Bestetik, jakintzaren ezaugarriak, mailak eta eskurapena azalduko dira. Hiriaren geroari buruzko gogoetak ugariak dira, eta neurri batean elkarrizketa osoaren muinean egongo dira. Gizakiak nolakoak garen, eta jatorriz, gure izateaz nolako iritzia dugun pentsagai izan dezakegu nonahi. Gure izaeraz egoera bortitzean bizi gara, eta askatuko gaituen bideak ere bortitza izan behar du, nork bere baitan dituen ahalmenak garatu nahi izanez gero, hau da, onbidea lortu nahian bagara.

Dena den, zerbait azpimarratzekotan, gainerako ikergaiak biltzen dituen gai bat edo beste nabarmendu beharrean, estatu zuzenaren antolaketaz egingo duen hausnarketa gailenduko litzateke.

Zuzentasuna, egia eta idealen mundua irispidean jarri behar ditugu, gure ezagutzaren bidez bizi-tza jarraibide horien erara bidera dezagun. Ideien munduan daude gure idealak, nahi duenak idealak ezagutu eta bere bizitza haietara egoki dezan. Liburu hau, K.a. 374. urtean amaitu zuena, heldutasun aroan idatzi zuen, baita Fedon (heriotzari buruzkoa) eta beste liburu batzuk ere. Fedon delako liburuan, zentzumenak eta materiazko mundua gure baitan akabatu behar ditugula adierazten zaigu, hilezinezko arima ideien mundura itzul dadin. Platonen filosofia osoaren bilduma izan daiteke Errepublika liburuak.

Elkarrizketa honen nondik norakoak behar bezala uler ditzagun, eta bestetik VII. liburuan agertuko zaizkizun tirabira batzuk direla kausa, eta nondik datozen argi dezagun, segidan azalduko zaizu hamar liburuen laburpena.

Lehen liburua zuzentasunari buruzkoa da. Gainontzeko liburu atalak baino dexente urte lehenago idatzi omen zuen honakoa, estatuaren erronkari atariko hausnarketa gisa. Zuzentasuna zer ote den argitzen hamaika saio egin ondoren, hasierako jakineza aitortuz bukatzen dute lehen atala. Hasteko, solaskide batek dioenez, zuzentasuna norberari berez dagokiona ematea omen da. Akatsak akats, nork bere definizioa emanez igaroko da lehen atala. Bukaeran, Sokratek adieraziko du zuzentasuna arimaren osoko garapena dela, hau da, bere bertutea. Hori dela eta, arimaren berezko izae-raren arabera jokatzeari, zoriontsu eta ongizatean bizi ahal izateko, horra zuzentasuna.

Bigarren liburutik laugarren liburura bitartean osatzen da beste zati bat. Gizakiaren hiru arima zatien arteko oreka hiriarentzat ere ereduargarria da. Beraz, hirian diren hiru gizarte taldeek, hau da, langileek, soldaduek eta agintariek beren dohainak bete beharko dituzte, hala delarik, agintaria nagusia izango da, arrazoi arima beste arima zatien gainetik gailentzen den moduan. Soldaduei eman behar zaion heziketak musika eta soinketa ditu oinarri.

Bosgarren liburuan emakumeen eta gizonen arteko hartu-emanak nola egokitu zehaztuko du, esanez, emakumeari eman behar zaion heziketa ez dela gizonari ematen zaionetik desberdindu behar, biologiaren bereizgarritasunak gorabehera. Biok ahalmen berdintsuak izanik, zeregin antzekoak izango dituzte, eta familiaren egitekoak desagertuko lirakeke, behinik behin, soldaduei eta agintariei dagokienez.

Seigarren liburuan filosofoaren eginbeharrari helduko dio. Estatu ideala ez da gauzatuko, filosofoak agintea lortzen ez duen arte, edota egungo agintaria, filosofoaren antzera, zinez filosofatzeko gai ez den arte. Nor da, baina, benetako filosofoa? Jakin-minaz ikasten duena, eta inoiz asetu gabe jakintza bila ekinean aritzen dena. Benetako filosofoa, jatorrian izango du izatea ikertzeko grina, hortaz ez du filosofian ogibide gisa jardungo.

Zazpigarrenak, jarraian irakurriko duzuen liburua, honako atalketa hau dago. Hasieran, lehen-go hiru ataletan zehar, haitzuloaren erakuspenaren bidez gizakion izaera moldatzen du, hezieraren eta hezierarik ezaren arabera. Uztarpean gaituen jakinezaren morrontzatik askatzeko heziketaren bortizkeria jasan behar du gatibuak (gu geuk), eta filosofo baten laguntzaz haitzuloaren kanpoaldera aterako da. Ateratakoan zer aurkituko duen, eta ostean zein urrats emango duen esplikatuko du Platonek.

Hirugarren ataletik bostera arte, leizean agertu diren sinboloen azalpena Platonek berak taxutuko du. Seitik hamabira bitartean, arima egia ikertzera bultzatzen duten ikaskizunak zein bere alde-tik azalduko du. Hamairutik hamalaura bitartean, dialektikaz mintzatuko da, eta harrezkero ikaskizunak noiz eta nola irakatsiko diren azalduko du.

Zortzigarren ataletik bederatzira, antolamendu politiko okerrak ditu mintzagai. Aurreko ataletan taxutu duen gobernu ideala hartzen du eredutzat, zenbait aginduerak gaitzesteko. Hala nola timokrazia, oligarkia, demokrazia eta tirania.

Horietan guztietan, pertsona ezegokiek gobernatuko dute. Timokrazian, kasu baterako, agintaria handinahia eta setatsua da, herri xumearenganako guztiz axolagabea. Horregatik, herriko jendearekin ankerra eta bihozgabekoa den modura, boteretsuarekin esanekoa eta errukiorra izan ohi da. Oligarkian, bestetik, aberatsek hartuko dute agintea, ondasun gosean asegaizta dute eta.

Hamargarren atalean, olerkigintza, margogintza eta, oro har, arte-lanak mesprezatuko ditu hasierako lerroetan. Osteen, arimaren hilezkortasuna dela medio, hil ondoko zoriontasunaren askapenaz mintzo zaigu. Er izeneko pertsonaiaren kontakizun mitologikoa egiten digu, oraingo honetan. Er guda batean hil eta gero berpiztu egin zen, haraindiko mundu horretan ikusi eta gertatutakoa jaulkitzeko. Hori horrela, aipatzen duenez, jokabide on zein txarraren arabera, hil ondoko bizitzan sariak edo zigorrak jasoko ditu arimak. Dena den, ongi zein gaizki jokaturik ere, goiz edo berandu, berriro itzuliiko dira lurraren bizimodura.

—Ondoren —esan nuen— irudika ezazu gure giza izaera, heziera eta hezierarik ezaren arabera. Kontu egizu, bada, sarrera luzea duen lurpeko bizileku bat, argitara zabalik dagoena. Bertan gizakiak umetatik bizi dira, zangoetatik eta lepotik lotuta. Halatan, geldirik daude, aurrerantz besterik begiratu ezin dutelarik, lokarriek ez baitiote burua jirutzen uzten. Haien atzealdean, urrutitik sute baten argitasuna atzematen da, eta gorago, sutearen eta atxilotuen artean, bide gora bat. Bidean barrena, ohartu beharko duzu hesia eraiki dela, titiriteroak ikusleengandik bereizteko jarri ohi denaren antzekoa, zeinen gainetik txotxongiloak agertzen baitituzte.

—Badakusat —esan zuen.

—Oraingo honetan, hesiaren altuera gainetik irudika itzazu denetarikoa tresneria daramatzaten gizon-emakumeak, eta giza zein abere estatuak harrizkoak, zurezkoak, denetarikoa gainditzen dituztenak. Eta pentsatzekoa denez, eramaileon arteko batzuk hizketan joango dira eta beste batzuk isilean.

—Bai arraroa zuk deskribatutako irudia eta atxilotak —esan zuen.

—Gu bezalakoak —esan nuen—. Lehenengo eta behin, uste al duzu han egon direnek, beren buruez edo beren kideez, aurrez aurre dute leizean suak islatzen dituen itzalak izan ezik, besterik ikusten dutela?

—Nola —esan zuen— bizitza osoan zehar buruari mugitu barik eusten beharturik egon badira?

—Eta daramatzaten objektuez, ez al da berdina gertatuko?

—Zer besterik ikusiko dute, bada?

—Eta elkarrekin hitz egiteko aukera balute, ez al duzu uste hizketaldia aurretik igarotzen diren itzalei atxikiko litzaiekeela?

—Jakina.

—Eta presondegi hartan, atxilotuen atzetik dabilen norbait mintzo den bakoitzean, atzetik oihartzunik baletor, igaroz doan itzala mintzo dela ez al diote iritziko?

—Bai horixe, ala Zeus! —esan zuen.

—Beraz, dudarik ez da —esan nuen—. Horrela-koek gauzen itzalak benetakotzat hartuko dituzte.

—Besterik ezin da izan —esan zuen.

—Kontu egiozu, bada —esan nuen— zer gertatuko litzateke kateetatik askatu, beren zentzugabekiaz osatu eta giza izaeraren arabera, jarraian azaldu bezala arituko balira? Haietarikoa bat edo beste lokarrietatik askatu, bat-batean zutitu, lepoa jiratu, eta argitara begiratzera behartuko balitz, hau guzti hau egindakoan min hartuko balu, eta argi distiragatik lehen begiztatzen zituen itzalei oraingoan begiratzetik ez balu, zer erantzungo luke norbaitek esango balio lehengoak alferreko itzalak zirela, eta oraingo honetan benetakoetatik askoz hurbilago dagoela? Bestetik, iragan diren objektuak zer diren galdetuko balitzaie, ez al duzu uste aho bete hortz egongo litzatekeela, eta lehen ikusten zituenak oraingoak baino egiazkoagoak direla erantzungo lukeela?

—Askoz ere egiazkoagoak —esan zuen.

—Eta argiari berari begiratzera behartuko banu, ez al duzu uste begietan min hartuta alde egingo lukeela, erraz ikus ditzakeen objektuetara itzultzearen, honakoak zehatzagoak direlako ustetan?

—Hala da —esan zuen.

—Eta nor edo nork handik indarrez eramango balu —esan nuen— malda gogor eta latz hartatik gora behartuz, arrastaka eguzki argiraino heldu arte utzi barik, ez al deritzozu narraz eramanez gero atsekabetuko litzatekeela, eta behin argitaraino helduz gero, begiak argitan blai dituelarik, ez al duzu uste egiazko gauzetatik bat berari ere begiratu ezinean egongo litzatekeela?

—Horixe bai, oraingoz bederen, ezindurik legoke.

—Ene ustez 'ohitu egin beharko luke, goialdeko gauzak ikustera ailegatu ahal izateko. Erraz modura ikusiko lituzkeen lehenengoak itzalak lirateke; ostean, uretan islatutako giza irudiak eta gainerako objektuenak. Ondoren, zerukoak eta zerua bera, ilargiaren zein izarren argitan gauzez errazago begitatu litzuke, eguzkia eta ingurukoak baino hobeki.

—Jakina.

—Eta azkenik, nire ustetan, eguzkia bera den bezalaxe ikustatzeko moduan legoke, ez, ordea, uretan nahiz beste inon islatutako eguzkiaren irudia.

—Hala beharko luke izan —esan zuen.

—Ostean, eguzkiari dagokionez, ebatziko luke bera dela urtaroak eta urteak egiten dituen, mun-

du ikusgarria arautzen duena, bai eta beraiek begitatzten duten ororen egilea ere.

—Bistan da —esan nuen— pentsamendu horietara helduko litzatekeela.

—Lehen begira zituzten itzaletatik zeintzuk atzetik, zeintzuk aurretik igarotzen ziren beste inork baino zorrotzago eta hobeki barrundaturik, gertatuko dena igartzeko gai direnentzat sariak edota ohoreak baleude, uste al duzu omenduen bekaizkoa izango dutela, ala, Homerori gertatu bezala, ez al lukete bortitzago opatuko «nekazaria izanik beste gizon txirrotatzen lanean jardun» eta jasan ahala jasan, lehengo duda-mudako bizimodura itzuli baino?

—Hala uste dut nik —esan zuen— alegia, beste edozein biziera hasierakoa baino nahiago duela.

—Kontu egiozu orain honako honi —esan nuen—: berriro behera bueltatzekotan, lehengo lekura itzuliko balitz, begiak ez al litzaizkio itsutuko, eguzki argiari bat-batean alde egindakoan bezala?

—Bai horixe —esan zuen.

—Eta beti kateaturik egon direnekin, itzalak ozta-ozta begitatzten dituenak, ohitzeko aldi luzea behar baitu, berriro mintzatu beharra balu, eta han goian egonik, begiak makaldurik dakartzala ikusita, barrukoek ez al liokete barre egingo, eta hara gora igotzea ez duela merezi esango? Eta inor askatzen eta igoarazten saiatuko balitz, hari oratzeko ahalbi-dea izanez gero, ez al lukete erailko?

—Noski —esan zuen.

Izan ere —esan nuen— honako irudi hau bere osotasunean aplikatu beharra dago, Glaukon adiskidea, lehenago esandakoari. Begiz ikusgarria den eremua presondegiarekin alderatu behar da, eta bertako suaren argia eguzki indarrarekin. Gora igotzea eta horko gauzak atzementea, mundu ulergarri-rainoko arimaren igoerarekin alderatzen baduzu, nire iritzikoa izango zara, zuk ezagutu nahi duzun eran, nahiz eta Jainkoak soilik dakien egiazkoa den.

Azkenik, bada, hona hemen ene iritzia. Ulergarriaren munduan atzematen den azkena ongia-
ren ideia da, nekez atzeman ere. Behin susmatuz gero, gauzetan den alderdi zuzen eta eder guztien

zergatia dela ebatzi behar da; beste aldetik, mundu ikusgarrian argia eta argiaren emaila sortu dituen eran, mundu ulergarrian egiaren eta ezagumenaren sortzailea dugu ongia, eta berau atzeman behar du bizitza pribatuan zein publikoan zentzunez jokatu nahi duenak.

—Ni ere zure iritzikoa nauzu —esan zuen— ulertu ahal dudanez neurrian.

—Izan ere —esan nuen— hurrengo honetan ere arrazoia eman iezadazu: hortaratu direnek giza kontuetan nahastu nahi ez izatea ez da harritzekoa, osterantzean beren arimek goian egon nahi dute,

ene iritziz zentzuduna baita lehen aipatutakoarekin alderatuz gero.

—Zentzuduna da, bai horixe —esan zuen.

—Eta zer? Oraindik gaizki ikusi eta inguruko ilunbetara nahikoa ohituta egon gabe, epaitegietan edo beste edozein lekutan horrelakorik sekula atze-man ez dutenekin bidezkoaren itzalei buruz ezta-baidatzera behartuta balego, zuretzat, harritzekoa al da —esan nuen— jainkotiar izakien ikuskizunetik giza huskerien ikuskizunera igarotzean inor baldar eta barregarri agertzea?

—Ez da ez, inor harritzekoa —esan zuen.

—Beraz, zentzunezkoak gogoratu beharko du, bi erara eta bi ziogatik lausotu ohi direla begiak:

4

—Beharrezkoa da, beraz —esan nuen— aurrekoa egia izatekotan, guk honela iriztea: heziera ez da batzuek erakutsi nahi duten bezalakoa. Dioten legez, nik uste, jakituria ematen diote jakituririk ez duen arimari, begi itsuan ikusmena ipintzen duten bezala.

—Halaxe da, haiek dioten legez —esan zuen.

—Oraingo gorabehera honek erakusten digu —esan nuen— nork bere ariman duen ahalmenak, ikasteko ahalbideak, alegia, jaio diren gauzakietatik alde egin behar duela, arima oso-osorik delarik, begia ilunbetik argitara gorputz osoarekin batera itzuli ezin den moduan, harik eta izatea, bai eta izatearen alderdirik distiratsuen ere, ongia kasurako, atzemateko gai izatera ailegatu arte, begia ilunbetik argitara bihurtzeko, ezta?

—Bai hala da.

—Hortaz —esan nuen— heziera honelakoa da: adimena aldatu eta zuzentzeko biderik errazena eta eraginkorra bilatzeko trebezia, ez, bada, ikusmena ezartzeko, baizik eta ikusmenaz hornituta izanik, behar den lekurantz biratu eta begiratzeko.

—Hala dirudi —esan zuen.

—Eta gainerako ahalmenak, arimarenak, baliteke gorputzezkoez tankerakoak izatea, zeren hasieran egon ez arren, ariketaz eta ohituraz geroago sortuak izan baitaitezke; ezagumenari dagokionak, aldiz, jainkoizkoago dirudi bere indarra egundo galtzen ez duelako, on eta mesedegarri edo txar eta kaltegarri suertatuz, nola eramaten den. Ez al zara ohartu bihozgabeko eta burutsuek zein zorrotz

argitik ilunbera eta ilunbetik argitara igarotzean. Behin pentsatuz gero arimari ere gauza bera gertatzen zaiola, norbait nahas-mahasean dagoela: igarri eta ikuskarien muinari erreparatzen ez dakielako ikusiz gero, ez dio arinkeriaz barrerik egingo, eta bai pentsatuko bizitza argitsuago batetik etorriko, ohiturarik ezak itsututa ote dagoen, ala jakinezatik argi indartsuago batera etorrita gehiegizko argiak itsuturik dagoenentz. Halatan, lehenari zorioneko iritziko, eta bigarrenari errukia izango diogu, eta bigarren honetaz barre egin nahiko balu, argitasunetik etorritakoaz baino irigarriagoa litzateke bere barre-algara.

—Diozuna oso da zentzunezkoa —esan zuen.

jokatzen duten, eta zein argi burutzen duten egin nahi dutena, ez baitute ikusmen ahulik, azken batean gaiztakerien eskupean dagoelarik, zenbat eta burutsuago orduan eta handiagoak izango dira arimak egingo dituen bihurrikeriak.

—Ohartu ez naiz, ba —esan zuen

—Bada —esan nuen— sabelkoikeria eta abarreko gurariak, berunezko bolak bezala arimaren begirada beheantze bihurturik dutenak txikitatik kimatu edo ebaki izan balira, halako atseginetatik arima askatuta, egiantz begira egon balitz, barruan diren gizon-emakumeen beraien arimak argiago ikusiko luke, oraingo honetan ikusten duena begiratu beharrean.

—Zentzunezkoa da —esan zuen.

—Eta zer? —esan nuen— esandakoaren arabera, ez al da zentzunezkoa pentsatzea heziera gabeak, egiatik aldenduak, ez direla inoiz egokiak izango hiria gobernatzeko, ez eta azkenera arte ikasten dihardutenak ere? Batzuek, bakarrean edo taldean, beren jokabidea hara bideratzeko, bizitzan jakineko helbururik ez dutelako, eta bestetsuek zorionekoan irletan daudelakoan, ez baitute horretan (politikan) jardungo.

—Egia da —esan zuen.

—Hortaz, gure zeregina da —esan nuen— hiri sortzaileona alegia, onentsuenak ikasketa hauetara bultzatzea, lehen esan baitugu bikaina dela, eta ongia ikus dezaten eta aipatutako igoera hura egin; behin igota, ikusmenaz gozatuz, bere eskuetan jartzen dena ez zaie onartuko.

—Eta zer ote da?

—Han goian geratu —esan nuen— eta berriro behera atxilotuengana joan nahi ez izatea, ez eta beraien lankide eta ohorekide izateko nahia ere ez

5

—Adiskide maitea, berriro ahaztu duzu —esan nuen— legeari ez zaiola interesatzen egundoko zorientasunaz gozatzen duen gizatalderik egotea; osterantzean, hiri osoan zoriona zabaltzen ahaleginduko da, eta konbentzituta edo behartuta hiri-kideen artean bizikidetasuna ere sartzen, bakoitzak taldearen mesedetan eman ditzakeen laguntzak emanaraziz. Legeak berak tankerako gizon-emakumeak hezitzen ditu, ez baina, norberak nahi duen eran jarduteko, baizik eta estatuaren batasuna lortzeko asmotan.

—Bai hala da —esan zuen— ahaztuta nuen.

—Kontu egizu —esan nuen— gure artean dauden filosofoei ez diegula kalterik egingo, ordea, hitz zentzuzkoak erabiliz behartuko ditugu beste en ardura eta zaintza har dezaten. Beste hirietan dauden beren gisako hirikideak hiriko zereginetan parte hartu ez izana ulertzeko da, nor bere kasa hezitzen baita, eta bere heziera inori zor ez dionak ez du ezer ordaindu beharrik. Horrez gainera, adieraziko diegu guk sortu ditugula, beren onerako eta gainerako hirikideen onerako, erlauntzetan bezala, buruzagiak eta erregeak izan daitezten, beste hirietakoak baino hobeki heziak, filosofia eta politika batera jar dezaten. Izan ere, banan-banan zuen kideen bizilekura jaitsi eta ilunetan ikusten ohitu behar duzue. Behin ohituz gero, barrukoek baino mila aldiz hobeto ikusi eta ezagutuko duzue irudi bakoitza zer den, zuzena, ongia eta ederra egiatan ezagutu baitituzue. Hau honela, gure hiria egunaren argitan biziko da, eta ez ametsetan, gaur egun gehienak bizi diren moduan, huskeriak direla eta ez direla, edota agintea lortzearren on handia bailitzan, borrokan elkarrekin ari dira eta. Ene ustetan, egia, aldiz, honakoa da: agintari izango direnak agintea eskuratzeko grinean ez dauden hirietan bizierarik onena izango dute, beste inon baino isti-

zaie eskura jarriko, ohoreak gutxi zein asko balio izanik ere.

—Orduan, bada —esan zuen— kalte egingo al diegu, eta bizitza txarragoa emango, hobeto bizitzeko aukera izanik?

lu gutxiagorekin, eta bestelako agintariak dituen hirian bestela gertatuko da.

—Ezin uka —esan zuen.

—Uste al duzu hau entzunik, ikasleek ez dutela gure esana beteko eta txandaka dagokien auzolanari uko egingo diotela, ideia hutsen alorrean elkarrekin bizitzearren denborarik gehiena?

—Ezinezkoa da —esan zuen— gizon-emakume zuzenak izanik, gauza zuzenak aginduko dizkiegu eta. Hala ere, haietariko bakoitzak ezin ukatutzat hartuko du gobernua, hirietan han-hemenka agintea izan ohi dutenak ez bezala.

—Bai ba —esan nuen—. Agintea izango duteenei gobernariarena baino bizimodu hoberik eskaintzeko parada baduzu, baliteke zuk ongi gobernaturiko hiria izatea, benetako aberatsak gobernaturiko hiria bakarra izango baita, ez urretan aberatsa, zorientsu izateko oparo aberastu behar denaz baizik: bizikera on eta zentzunekoa. Politikan jardungo duten ondasunzaleak etekinak harrapatuko dituztelako ustetan politika zereginetara badatoz, ez da ezer onik. Agintea borrokatoki bihurtzen denean, borrokaldiak beraiek eta beraien hiria hondatuko ditu.

—Bai horixe —esan zuen.

—Benetako filosofoaz landa, ezagutzen al duzu zeregin politikoa gutxiesten duen beste inor?

—Ez, ala Zeus! —esan zuen.

—Ez da komeni gobernu lanetara zuzentzea agintea gutzizatuz, bestela, aginte egarri direnak elkarren aurka borrokatuko dira.

—Zelan ez?

—Nortzuk behartuko dituzu hiriaren zaintza bere gain hartzera, Estatuaren aginteraz ikasienak izateaz gainera, beste ohore batzuk merezi eta politikoarena baino bizimodu hobea daramatenak izan ezik?

—Beste inor ere ez —esan zuen.

—Gauzak horrela, aztertuko al dugu nolako heziera eman eta nola aterako ditugun argitara, beste batzuk ere Hadesetik Jainkoenganaino igo ziren bezala?

—Jakina! —esan zuen.

—Antza denez hau ez da ahuntzaren gauerdiko eztula, baizik eta gauetik benetako egunera, izatera bertara bihurtzea, egiazko filosofia den hori.

—Hain zuzen ere.

—Ez da azertu behar jakintzetatik zeinek duen halako indarra?

—Noski bada.

—Izan ere, zein izan daiteke arima jaio denetik betiko izatera erakartzen duen jakituria? Honako hau bururatzen zait. Ez al duzu adierazi gaztetan ezinbestez guda atletak izan behar zutela?

—Hala da.

—Ondorioz, bilatzen dugun jakintzak honakoa izan behar du, aurrekoa izateaz gainera.

—Zer, bada?

—Guda gizonentzat alferrekoa ez izatea.

—Beharrezkoa da —esan zuen— ahal bada bederen.

—Lehen lehenik soinketaz eta musikaz heziko ditugu.

—Horixe —esan zuen.

—Soinketari dagokionez, jaio eta suntsitzen denari ezartzen zaio, gorputzaren hazieraz eta gainbeheraz arduratzen da eta.

—Hala dirudi.

—Orduan ez al da izango bilatzen ari ginen jakintzagaia?

—Ez, ez da.

Musika izango al da, hasieran deskribatu dugun eran?

—Gogoratzen duzunez, musika soinketaren osagarria besterik ez da: zaindariak ohitura bidez hezten ditu, harmoniaz baliatuz halako propor-

tzioa ezartzen die, ez, ordea, ezagutza, erritmoaren bidez eurritmia; eta kontakizunei datxekionez —jarraitu zuen esaten— egiazkoek zein alegiazkoak beste ezaugarri batzuk erakusten zituzten, hauen erara. Baina zuk nahi bezala irakasten duen jakintzarik ez zegoen bertan.

—Zehaztasun handiz gogoratzen duzu —esan nuen—. Bada, izan, ez zuen ezer ez. Hortaz, Glaukon adiskide, zein izan daiteke bila zabiltzan jakintza? Guk deritzogunez, arteak arbuia garriak dira.

—Jakina! Musika, soinketa eta arteaz gainera zein zientziarik gelditzen zaigu, dagoeneko?

—Hiru horiek alde batera utzita, beste zientzia bat aurkitzerik ez badugu, har dezagun guztietara hedatzen dena —esan nuen.

—Zein ote?

—Adibide baterako, lehenengotan ikasi beharrekoa, argudiaketa eta antze guztiek erabiltzen dutena, hain da orokorra.

—Zein, gero? —esan zuen.

—Ohikoa —esan nuen— bata, bia eta hirua ezagutzen dituen. Azken batean, zenbakia eta kalkulu izena jarri diot nik. Ezagupide eta antze guztiek ez dute horretaz baliatu behar, ala?

—Jakina —esan zuen.

—Zientzia militarrek berdin jokatzen du, ez ala? —esan nuen.

—Izan beharko —esan zuen.

—Izan ere, Palamedesek bere trajedietan behin eta berriro agertzen digun Agamenon erabat barregarria da. Berak dioenez, zenbakiak berorrek asmatu eta gudarosteari lekua ezarri zion Ilionen aurrean, itsasontziak eta gainerakoak ere berak zenbatu zituen. Dirudienez aurretik zenbatzen zekien inor ez ei zegoen, eta Agamenon berak ez zekien ez eta zenbat oin zuen ere, ez baitzekien kontatzen. Nolako buruzagitza duzu hori?

—Hau egia balitz, zeharo bitxia —esan zuen.

—Guda gizonarentzat ezinbestez jakin beharreko ezagupidea, zenbaketa eta kalkulua ditugu, hala baderitzozu.

—Beste edozer baino gehiago —esan zuen— armadako antolaketaz zertxobait ulertu nahi izatekotan, eta are gehiago gizalegekoa izateko.

—Beraz, nire iritzikoa zara jakintzagai honi dagokionez? —esan nuen.

—Zer, bada?

—Bilatzen ari garen horietako bat izan daiteke, ezagutzara daramana, nahiz eta izaterantz erakartzeko guztiz egokia den, inork ez du behar bezala erabiltzen.

—Zer esan nahi duzu? —galdetu zuen.

—Nik deritzodana erakusten saiatuko naiz —esan nuen—. Saillkatuko ditudanak, guk aipaturako helmugara bideratzeko gai ote diren esaidazu, nik esan bezala argiago den ikus dezagun.

—Ekin —esan zuen.

—Kontu egizu —esan nuen— zentzumenaren objektuen artean, batzuek ez dute adimena ikertzera bultzatzen, zentzumenak berak argi asko ebazten baititu; beste batzuek, berriz, jo ta ke ikertzera daramate, zentzumenek ez baitute ezer taxuz ebazten.

—Bistan dago —esan zuen— urrutitik ikusita-koak eta itzala duten margoak dituzula gogoan.

—Nik esandakoa ez duzu guztiz ulertu —esan nuen.

—Zer adierazi nahi duzu? —esan zuen.

—Ikertzera ez daramatenak —esan nuen— bi datu aldi berean kontrajarrita jotzen ez dituztenak dira, eta aurkako jotzen dituztenak daramatenak dira. Bai urrutitik bai hurbiletik ikusita, zentzumenak ez du ebazten hau ala kontrakoa denentz. Hala ere, diodana hobeto ulertuko duzu, era honetara. Hona hemen hiru atzamar: erpurua, erakuslea eta nagia.

—Ederki —esan zuen.

—Kontu egizu hurbiletik begiratzen ari natzaile; haiei buruz honela deritzot.

—Zer?

—Haieriko bakoitzak atzamar bat dirudi, bazterrean zein erdian egotea bost axola zaio, zuria zein beltza, lodia zein mehea, edota beste edozein tankera batean ere. Gizajende gehienaren arima ez dago behartuta adimenari galdetzera atzamarra zer den; ikusmenak inoiz ez baitu atzamarrean atzamarren aurkakorik atzematen.

—Ez, izan ere —esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— ohikoa denez gero, gauza batek ez du adimena pizten.

—Bistakoa da.

—Eta zer? Txikia ala handia ote den ebazteko, ikusmenak argiro bereizten al ditu, erdian ala aldameneari dagoenentz gogoan hartu barik? Eta gauza bera ukimenarekin lodia ala mehea, biguna ala gogorra den atzemateko. Gainontzeko zentzumenek ere ez al dituzte gaizki adierazten ikuspegi horiek? Zeren eta biguna den ebatzi beharra duenak ere gogorra den asmatu behar baitu, eta ondorioz arima ohartarazten du gauza bera aldi berean gogorra eta biguna dela.

—Hala da —esan zuen.

—Hori dela eta —esan nuen— halakoetan derrigorrez arimak aho bete hortz galde egiten dio bere buruari gogorra zer ote den, gauza bera gogorra eta biguna dela esaten baitu, eta arina zer den, zentzumenak adierazten baitu arina astuna dela eta astuna arina.

—Bai horretan —esan zuen— horra hor arimarentzako adierazpen bitxiak, argibidea eskatzen dutenak.

—Zentzunekoa da —esan nuen— honelakoe-tan arimak kalkulua eta adimenari dei egitea, denak batera ikertzeko asmotan iragarritakoak banako bati ala biri dagozkien.

—Nola ez?

—Eta bi bezala agertuz gero, ez al da haieriko bakoitza azalduko banako eta bereizitatzat?

—Bai.

—Esanak esan, haieriko bakoitza bakarrekoa bada, eta biak bilduta ere bi baldin badira, biak bereizitatzat hartuko ditu, bestela, bereiziak ez balira ez lituzke banako bi lez, bakarreko lez baizik.

—Baiki.

—Halan delarik, ikusmenak handia eta txikia atzematen ditu, ez baina bereizirik, nahasian baizik. Bai, ezta?

—Bai ba!

—Eta halako nahasmendua argitzeko, handia eta txikia bereizirik, eta nahasian, antzematera behartuta dago adimena, ikusmena ez bezala. Ados?

—Ederki.

—Honako honetatik abiatuta, txikia eta handia zer ote diren galdera egiten dugu, ez hala?

—Horrelaxe da.

—Era honetara, ulergarria batetik eta ikusgarria bestetik bereizten ditugu.

—Ezin uka!

—Beraz, adimenaren eragileak eta ez eragileak arestian antzemandakoan, horixe aditzera eman nahi nuen, bai eta zentzumenetatik sartutako datuak ere elkarren aurkakoak izanez gero, adimenaren bultzatzaileak direla, bestela ez dute gogoe-tarik sorrarazten.

—Hortaz, zenbakia eta unitatea zernolakoak dira?

—Ez dut argi —esan zuen.

—Esandakoaren arabera erabaki ezazu. Unitatea, antzematen bada, edota zein edo zein zentzumen bidez argiro eta bere baitan jasotzen bada, ez du esentzietara erakarriko, atzamarraz lehen esan bezala; berarekin batera aurkako igarpenik asmatuko balitz, aldiz, nork ebatziko beharrezkoa izango da, eta ondorioz, ezbaian egonik, ikertzeari emango dio, unitatea bere jatorrian zer den galdetuz. Alde hone-tatik, unitatearen atzemaketa izaterantz arima bihurtu eta bideratzen duen horietakoa izango dugu.

—Aurreko hau —esan zuen— neurri handi batean unitatearen ikuskizunarekin gertatzen da, gauza bera, banako eta mugagabeko aniztasun lez atzematen baitugu.

—Unitatea honelakoa bada —esan nuen— ez al zaio berdin gertatuko gainerako zenbakiei?

—Hala da.

—Horregatik, egjarantz zuzentzeko balioitsuak dira biak.

—Bai, zeharo egokiak.

—Ondorioz, ikaskizunok, bilatzen ari gareneta-koak dira. Izan ere, jakituria horien ikaskizuna beharrezko zaio soldaduari, taktika dela eta, eta filosofoari sorreraren alorretik jalgi eta esentziekin biltzeko, lortu ezean, ez bailitzateke sekula kalku-latzaile edo arrazoiduna izango.

—Hobe ez —esan zuen.

—Gure zaintzailea soldadua eta filosofoa al da?

—Bai horixe.

—Ondorioz, Glaukon, honako jakintzagai hau legez jarriko dugu indarrean, eta hirigintzaren gore-neko erantzukizuna izango dutenak konbentzitu-tuko ditugu kalkuluari hel diezaioten, eta horretan saia-tzeko ez azalean, bazik eta sakonean, zenbakien izatea adimen hutsez atzeman arte. Ez dute horre-tan jardungo tratulari eta saltzaileak bezala, sale-rosketei begira, gudari baino, eta sortzetik egiara eta esentziara bilakatze erraza egiteari begira ere zenbakiak landuko dituzte.

—Egia biribila —erantzun zuen.

—Bada —esan nuen— zenbakien zientziaz ari garelarik, ohartzen naiz alderdi anitzetik zein bere-zia eta mesedegarri den guk lortu nahi duguna lor-tzeko, baldin eta ezagumena zabaltzeko lantzen bada, eta tratuetarako.

—Zergatik? —esan zuen.

—Arestian esandagoagatik: arima oso gorantz eramane eta zenbakiez hausnartzera behartzen due-lako, eta ez du onartzen inork gauzaki ikusgarri edo ukigarri duen zenbakirik gogoan hartzerik. Jakin badakizu, hala uste dut nik, gauza hauetan jakitu-nak unitatea banatzen saiatzen denaz barre egin eta baztertuko egingo duela. Are gehiago, zuk banatzen baduzu, beraiek biderkatuko, unitatea zenbait saileko batura gisa agertuko den beldur direlako.

—Arrazoia —baietsi zuen.

—Zer uste duzu, Glaukon? Norbaitek galdetu-ko balio: «Bai gizon-emakume bereziak! Zein mota-tako zenbakiak dira eztabaidan dituzuenak, non unitateak zuek esan bezalakoak baitira, alegia, denak elkarren berdinak, elkarrekiko bereizkuntza txiki-ene ere ez dutenak, eta bere baitan atalik gabeak? Zer uste duzu erantzungo dutela?

—Pentsatu besterik ez duten gauzak direla eta pentsatu ezik maneatzerik ez dutela.

—Ene adiskide, honelako jakituria —esan nuen—, egiatan beharrezkoa zaigu, adimena era-biltzen behartzen baitu arima, jatorrizko egia lor-tzeko.

—Egiatan —esan zuen— bai horixe.

—Eta zer? Ohartu zara senez kalkulatzailer-tre-beak zientzia guztiak, edo, agudo ulertzen dituela, eta pertsona traketsak ikasgai honetan heziz gero, behinik behin, lehen baino azkarrago bihurtzeko atarramentua lortzen dela.

—Bai horretan —esan zuen.

—Ikasten eta horretan jarduten duenaren ikus-pegitik, honako hau baino ikaskizun neketsuagorik aurkitzea ez zaizu erraz izango.

—Ez, horixe.

—Hauengatik guztiengatik ez da alde batera utzi behar, onentsuenen hezieran, aldiz, ezarri beharra dago.

—Zure iritzikoa nauzu —esan zuen.

—Orain artekoa, bada, esan gabe doa, eman dezagun ziurtzat. Jarraian doan bigarrenengo elea aztertu behar dugu, zertan zaigun interesgarri.

—Zein? —esan zuen— geometria al da zuk diozuna?

—Horixe bera —esan nuen.

—Guda kontuak geometriari lotzen zaizkiola gogoan izanik, bistan da axola zaigula —esan zuen—. Kanpamenduak kokatu, lekuak hartu, gudarosteak batu eta banatzeko orduan, bai borrokaldietan bai ibilaldietan gudarosteek burutzen dituzten beste ekintzetarako ere geometriaz jantzita dagoenak eta ez dagoenak ez du berdin jardungo.

—Hala ere —esan nuen— halakoak egiteko, geometria eta kalkulu atal txiki batekin nahikoa litzateke. Ordea, lehen adierazitako helburura horretaratzeko, hau da, ongia errazago antzemateko asmoz, geometriaren atalik behinena da oraingo honetan aztertu behar duguna. Den izakirik zorientzuen asmatzeko arima bihurtzen duena, kosta ahala kosta antzeman beharrekoa, horretarako baliotsua da eta.

—Ongi da —berretsi zuen.

—Azken batean, esentzia ikustera behartzen badu, mesedegarria da, eta sorrerakoa ikustera behartzen badu ez da mesedegarria.

—Egiantan, hala da.

—Beraz, hona hemen, geometriaz dakien orok, gutxi jakinik ere, ezbaian jarriko ez duena: honako zientziarekin gertatu ohi da hortan jarduten dutenek esandakoaren aurkakoa.

—Zelan? —esan nuen.

—Beren hizkuntza barregarria da oso, azalpenak ematean, jardunean egongo balira bezala

mintzatzen baitira geometrialariak, ekintzari begira, alegia. Hots handiko mintzoak erabiltzen dituzte, besteak beste, laukiak egiten dituztela, luzatu, gehitu eta honelako asko. Dena den, ene ustez ezagutzarako landutako ikaskizuna da.

—Bai horretan —esan zuen.

—Jarraiko honetan ere ados egongo zara, ez ala?

—Zertan?

—Ez behin jaio, behin hiltzen dena, baizik eta betiko izatea duena ezagutzeko lantzen dela.

—Ezer gutxi axola zait zurekin bat egitea —esan zuen— izan ere, geometria betiko izatearen ezagutzak da.

—Beraz, adiskide jatorra, arima egiantz era-karriko du, eta gogamena filosofia gisara heziko, gorantz daramana ez beherantz, gaur egun ez bezala.

—Jakina —esan zuen.

—Horregatik, zure hiri ideal horretako kideei aginduko diegu ez dezaten geometria alde batera utz, bere onura osagarriak ere ez baitira makalak.

—Zein? —esan zuen.

—Gudari dagokionez zuk aipatutakoez gainera, beste edozein jakintza esparru bat aditu ahal izateko, geometriaz ikasiaren eta ikasgabearen artean alde handi samarra da.

—Bai, ala Zeus!, aldea izugarria da —esan zuen.

—Honakoa, gazteentzako bigarren jakintzagai ezarriko al dugu?

—Bai horretan —esan zuen.

—Hirugarren astronomia ezarriko al dugu? Ala, ez al zara nire iritzikoa?

—Baiki —esan zuen— zeren hil eta urteko sasoiak ongi asko bereizteko gauza izanik, nekazariarentzat eta itsas gizonarentzat ez ezik, gudarientzat ere jakingarria baita.

—Barregarria zara —esan nuen— herri xumearen beldur zarela dirudi, baliogabeko jakintzagaiak ezartzen dituzulakoan. Haatik, sinesgaitza

den arren, ikasketa hauen eraginez, beste eginkizunetan itsutu eta hondatuta dagoen horretan adimena garbitu eta piztu izana ez da, ez, kontu makala. Egia ezagutzeko gai den bakarra izanik, hamar mila begik baino gehiago arimak merezia du onik ateratzea. Horrekin bat datozenek ezin neurtuzkoa iritziko diote zure berbaren zuzentasunari, aldiz, horretaz ohartu ez direnek pentsatuko dute, zuk diozuna hutsala dela, aipatu ikas-

ketek onura aipagarririk lortzen ez dutelakoan. Honezkero kontu egizu, bada, norekin mintzatzaren zaren, ala kasurako ez batekin ez bestearekin berbarik egin gabe, ez ote zaren zure kautan berbarik egiten ari, argudiaketak zure buruari zuzentzen dizkiozularik, beste inork ere hortatik etekinak jaso ditzakeen arren.

—Horixe da nahiago dudana: hitz egin, galde egin eta erantzuna eman, nire mesederako batez ere.

—Orduan —esan nuen— atzera egizu, geometriaren ostekoaz pentsatzean okertu egin gara eta.

—Zer uste genuen, ba? —esan zuen.

—Azalera ostean —esan nuen— trinkoa hartu dugu, mugitzen dagoena, bere baitan hartu beharrean. Zuzeneko da, nik uste, bigarrenaren ostean hirugarren ikuspegitik gogoan hartzea, hau da, kubo batetik eta sakonera duena bestetik.

—Halaxe da —esan zuen—. Hala ere, kontu hori oraindik orain, argitu gabe dago.

—Aurrekoari lotuta, arrazoia bikoitza dela eta ez dela —esan nuen— ikasketa horiek, berez zailak, behar beste estimatzen dituen hiririk ez dagoenez, ikerkuntza lana makala izan ohi da, eta beste aldetik, ikerlariak zuzendaria behar dute, bestela ez dira gauza ezer asmatzeko. Halako zuzendari nekez izaten da, eta izatekotan ere, gaur egungo egoeran ez dute bere esana beteko, hain dira arrok ikertzeko gauza direnak. Bestela, honakook goretzita, zuzendariari laguntzen diona, hiri osoa balitz, bere esanetan jarriko litzateke, jarraian eta kementsu ikertzen jarri ere. Halatan, bere izaerari dagokionez gauzok argituko lirateke, zeren eta, onuragarri zertan diren ohartu barik, herri xeheak zein ikerlariak ere gutxietsi eta oztopatzen dituenen, oztopoak oztopo, aurrera egiten baitute, bere erakarpen handiari esker. Beraz, ez litzateke harritzeko izango argitan azaltzea.

—Izan ere, bere erakarpena izugarria da. Berriz esaidazu argiago, arestian zuk aipatutakoa. Oker ez banago, denen gainetik azalen ikasketa jartzen zenuen, geometria, alegia.

—Bai —esan nuen.

—Ondoren —esan zuen— bere ostean astronomia jartzen zenuen hasiera batean, gero atzera egin zenuen arren.

—Arinegi azaldu nahiak motelago aurrera egitera behartzen nau-eta. Ostean, trinkoaren azterketa badator ere, alde batera utzi nuen, alferreko eztabaidak sortzen baititu. Geometriaren ondoren, astronomiaz mintzo naiz, hau da, higiduraz sakoneran.

—Ongi diozu —baietsi zuen.

—Hortaz, astronomia laugarren ikasketa gisa jar dezagun, kontuan hartuta, hiriak hortaz arduratu nahi duen bezain laster, alde batera utzi dugun jakintzari helduko diola.

—Zentzuzkoa da —esan zuen— astronomia astunegi goratu dudalako, duela gutxi errieta egin didazun lez, zuk aintzat hartuko duzun ikuspegitik zureganatuko dizut. Dudarik gabe, guztiontzat agerikoa da arima gora begiratzera behartzen duela, eta hemengo gauzetatik hango-etara daramala.

—Baliteke —esan nuen— guztiontzat agerikoa izatea, baina niretzat ez. Ez nauzu iritzikoa.

—Zein iritzitakoa zara? —esan zuen.

—Egungoek bere filosofiara horretaratzeko, lantzen duten eran, behera begiratzera behartzen dute oso.

—Zelan diozu? —galdetu zuen.

—Nire buruan dudak goikoaldeko izateen ezagutzari lotuta oso da bitxia duzun burutapea. Demagun, gora begira, sabaiko apaingarriei so eginez, norbaitek zerbait atzematen duela. Adimenez, ez begiz, atzematen duela uste duzu. Baliteke zuk zuzen iriztea eta nik zentzugabe; baina nire aldetik, arima gora begiratzaren jartzen duen jakintzarik ez dago, izateaz eta ikusi ezinekoaz diharduenaz landa. Nor edo nork ezagutu nahi duena zentzumenez ikusgarria den zerbait baldin bada, hala aho zabalik gora begiratzuz, nola aho itxita behera begiratzuz, ez du sekula ezagutuko, horrelakorik ez baita ezagutzaren ikergaia.

—Halatan, bere arimak ez du gora begiratzaren behera baizik, eta ez itsasoz edo lurrez igerian gora begira balego ere.

—Ongi merezia dut —esan zuen— arrazoi osoz errieta egiten didazu. Baina, ohikoa ez bezala, nola ikasi behar da astronomia, bilatzen dugunari dagokionez bere ezagutza etekintsua suerta dadin?

—Jarraian azaldu bezala —esan nuen—: zeruan bordatuta dauden apaingarriok daudenik ederrenak eta bikainenak direla pentsatu behar dugu alde batetik, baina beste alde batetik, materialazko osagaiez egokituta daudenez gero, benetako ereduak baino kaskarragoak dira erabat. Hala nola, egiazko arintasuna eta gelditasuna, arrazoi-menaren eta adimenaren ikuspegitik atzemangarriak baitira, baina ez ikusmenarentzat; edota egiazko zenbakien eta egiazko irudien mugimenduarekiko ikasi beharko litzateke astronomia.

—Inola ere ez —esan zuen.

—Beraz —esan nuen— zeruko apaingarriez baliatu behar dugu, ereduaz bezala, ikasi beharrekoa uler dezagun, Dedalok edota beste margolari jaio batek bere eskuz bikain marratutako irudiak aurkitu bagenitu bezala. Izan ere, geometriaz jantzita dagoen edonork, halako egintza ikusita koan, ezin hobeto landuta dagoela aitortuko luke. Halere, egintza horretan berdintasuna, bikoitza

zein beste proportzio baten egiazkoa buru-belarri ikasten aritu izana zentzugabea litzaioke.

—Zentzugabe izango ez da, ba? —esan zuen.

—Benetan astronomo denari —esan nuen— ez al zaio gauza bera gertatuko izarren mugimenduari begiratzean? Esan gabe doa, zeruaren egileak ahal denik eta edertasun gehiena zeruan biltzea lortu duela. Egunaren aldean gauaren iraupen aldetik, nahiz hila, urtea zein izarren eta eguzkiaren aldetik, goputzezkoak diren lez, aldaketarik txikienik gabe beti berdinak direla pentsatzen duena ez al du arrazotzat joko?

—Hala deritzot nik ere bai —erantzun zuen— zuri entzun bezala.

—Halatan, astronomia geometria bezala landuko dugu, zeruko apaingarriei erreparatu barik, benetako astronomo izatera heldu nahi badugu eta gure arimaren alderdi adimentsua sustatu nahi badugu, alferrekoa izan ez dadin.

—Egia esan —esan zuen— astronomoek gaur gaurkoz burutzen dutena baino dexente lan handiago agintzen duzu.

—Horrez gainera —esan nuen— legegile garen aldetik, beste jakintzagaietan bezalako aginduak ezarriko ditugu.

—Beste jakintzagai onuratsurik gogoratuko al didazu?

—Ezin dut —esan zuen— oraingoz behintzat.

—Uste dudanez —erantzun nuen— mugimendua ez da bakarra, askotarikoa baino. Jakintsuak, akaso, denak izendatu eta bereiziko lituzke, dena den guri agerian azaltzen zaizkigunak bi dira.

—Zeintzuk?

—Bata astronomia da, eta bestea hari dagokiona.

—Zein da?

—Agi danez, begiak astronomiaren higidurei begira egokitu diren lez, entzumena soinu harmonikoei begira egokitu dira; pitagorikoek diotenez eta guk ere berdintsu, biak, astronomia eta musika, alegia, ahizpak dira, ene Glaukon.

—Nola diogu, bada?

—Horrelaxe —esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— musikan jakitunei gald egingo diegu zer deritzoten honetaz eta besteaz agian, beti ere gure asmo behinenari eutsiz.

—Zein asmo?

—Duela gutxi astronomiaz ebatzi dugun bezala, heziko ditugunek ez diote alferrik ikasteari ekingo, ailegatu beharreko helmugara ezinbestez ailegatu barik. Ez al dakizu astronomiarekin harmoniarekin bezainbatean aritzen direnik? Hau da, soinuak elkarrekin duten neurria hartzen ahalegintzen dira, halatan, astronomoek bezala, alferreko lana egiten dute.

—Bai horixe, ala jainkoak —esan zuen— zein barregarria den haien barbaroa. Belarriak tente jartzen dituzte albokoen soinuak entzun nahirik. Bi

soinu artean beste bat, den bitartekorik txikiena entzuten dutela batzuek dioten eran; beste batzuek, aldiz, uste dute lehen ere kordak berdin entzun direla. Bai batzuek bai besteek entzumen adi-mena baino nahiago dute.

—Uste dudanez —esan nuen— kordak astindu eta jipoitzen dituen gizajende inozoaz ari zara. Azkenean, irudi edo kontakizun hau alde batera utziko dut, gehiegi luzatuko bailitzateke, kordak plektroarekin nola jotzen dituzten, eta eskatutako soinuak ez badituzte jotzen, joleei inon direnak aurpegiatzen dizkietela adieraziz gero. Baina ez naiz haietaz min-

tzatzen ari, baizik eta harmoniaz galderak egin asmo dugun horretaz. Besteek astronomoek bezala jokatzen dute. Hots, entzumenez somatzen dituzten soinu-etan zenbakiak bilatzen dituzte, baina ez dute arazoz haraindira jotzen, zenbaki harmoniotsuak zeintzuk eta zergatik diren aztertzen.

—Hori egiteko erraldoia! —esan zuen.

—Dena dela, etekintsua —esan nuen— ederraren eta ongiaren ikerketarako, nahiz eta beste asmorekiko alferrik den.

—Bistan da —esan zuen.

13

—Uste dudanez —esan nuen— aipatutako jakintza hauek guztiak ikasiaz, denen artean dau-den barneko lotura orokorrak aztertze-ko asmoa baldin badugu, bilatzen dugun xedeari lotuta guz-tiz onuratsua litzateke, bestela hutsala.

—Zure iritzikoa nauzu —esan zuen— hala ere, bai luze eta neketsua eskatzen duzun lana, Sokrate.

—Ez al dakizu hauek guzti hauek egiatan ikasi beharreko doinuaren preludioa besterik ez direla? Jakintza hauetako adituak honezkero ez dira dialektikoak.

—Ez, ala Zeus! —esan zuen— topo egin ditu-dan gutxi batzuk izan ezik.

—Orduan, bada —esan nuen— jakingarri bakoitzaren zentzuaz galderarik zein erantzunik emateko gauza ez dena, zure iritziz, jakin beharre-koaz ezer jakingo al du?

—Ez dut uste —esan zuen.

—Horregatik, Glaukon —esan nuen— ez al da berau dialektikak gauzatzen duen doinua? Honako jakintza hau, beren-beregi adimenezkoa den arren, begiekin aldera dezakegu, arestian esan bezala, lehenik eta behin animaliak atzematen ditu, eta poliki-poliki izarrak, azkenik eguzkia atzeman arte. Hori horrela, zentzumenak batere erabili gabe, arrazoimenaz baliaturik gauzen bere baitangoa azaltzeko, ongia bere horretan zer den argitu arte, ekinaren ekinez horretaratzen denean, ulermenez-ko alorraren azkenera heldu da.

—Bai horixe —esan zuen.

—Eta zer? Honako bidaia hau ez al da dialekti-ka deritzozuna?

—Baiki.

—Kateetatik askaturik —esan nuen— itzaletatik itxurazko irudietara eta sutera bihurtzea, baita hai-tzulotik eguzkiak argitutako lekura bihurtzea ere, adierazi ditugun ikasketen eraginpean daude. Hara ailegatzean, bere begiak ahulak direnez gero, hasieran ezin die animaliei, ez landareei, ez eguz-kiari begiratu, hori dela eta, uraren azalean islatu-tako irudiak eta itzalak atzeman behar ditu lehenik; irudiok benetako objektuenak dira, haizuloan ziren itxurazko irudiak ez bezala. Adierazitako zientzia multzoak eragin bera sortzen du, arimaren alderdi-rik onena bultzatzen baitu izakirik onena ezagut dezan; lehengo adibidearekin alderatuz gero, gor-putzaren atal bikaina materiazko mundu ikusga-rrian dagoenik argitsuena ikustera igoerazten duen moduan.

—Nire aldetik —esan zuen— ados nago. Hala eta guztiz ere, onartzea uko egitea bezain nekoso-a izango zait. Honakook hurrengoetan ere sarri hiz-pide izango ditugunez gero, orain esan bezalakoa dela demagun, eta, preludioa aztertu dugun eran doinua ikertzeari ekingo diogu. Esaiguzu, bada, dialektikaren mamia zein den, zenbat mota bereiz-ten den, bai eta zeintzuk urrapide ere dituen. Behin bide hauetatik bertaratuz gero, gure bidaia buka-tutzat eman eta azkenik atseden hartu ahal izango dugula dirudi.

—Nolanahi ere, ez zara niri jarraitzeko gauza izango, Glaukon maitea —esan nuen— nire aldetik on beharrez jokatzen dudan arren. Hala, ez itxuraz-koa, egiazko ongia baizik, bere horretan somatu

egingo zenuke, nik atzematen dudan ikuspegitik begiraturikoa behinik behin. Honelakoa edo bestelako ongia izango den ezbaian sartzea ez du merezi; haatik onartzekoa da ongia izan badela eta eza-gutu beharrekoa, ezta?

—Nola ez?

—Prestakizun gisa landutako ikasketetan trebe denak dialektikaren bidez soilik soma dezake ongia, eta beste bide batetik ezin.

—Eta hori onartzea ere merezi du —esan zuen.

—Hona hemen inork ukatuko ez duena: dialektika bide bakarra da izate bakoitzaren zerizana sistematikoki barrundatzeko. Beste ezagutza

gehienak, aldiz, gizakien iritzi eta gogoen gainean sortuak dira, sorketaz eta ekoizpenaz aritzen dira, edo gauza materialak zaintzeaz arduratzen dira. Gainerakoak, hala nola geometria eta jarrai-koak, izatearen alderdiren bat antzematen duten horiek, itzartuta ezin antzematutik, izatearekin amets egiten dute, bitarteko hipotesiak oso-oso-rik alde batera uzten ez dituzten arte. Batetik eza-gutzaren abiapuntua zalantzarria denean, eta bestetik bai ondorioa bai bitartekoa ezezagunak direnean, halako argudiaketak nolatan deituko ditugu zientzia?

—Inola ere ez —esan zuen.

14

—Hipotesiak bertan behera utzita, dialektika jatorrizko iturburura abiatzen da sendo osotzeko asmoz, eta arimaren begia basatzatik poliki-poliki azaleratu eta igoerazi egingo du gorantz, arestian aipatutako ikasketak bitarteko dituelarik. Ohituraz aipatu ikasketei ezagutza izena jarri diegun arren, beste izen bat beharko lukete izan, ustea baino argiagoa, eta ezagutza baino ilunagoa denari ezartzeko modukoa. Aurreko batean, pentsamendua edo arrazoizko ezagutza izena erabili izan dugu. Hala eta guztiz ere, izena dela kausa ez genuke eztabaidarik sortu beharko, gurea bezalako aparte-ko ikergaia aurrean dugularik.

—Ez horretan —esan zuen.

—Nahikoa da —esan zuen— aurrean bezalaxe, lehen atalari ezaguntza (zientzia) izena jarriko diogu; bigarrenari pentsamendua; hirugarrenari susmoa eta irudimena laugarrenari. Azken bi atalek ustea delakoa osotzen dute, eta lehenengo biak adimena. Ustea sorketari lotzen zaio, eta adimena zerizanari.

—Hau honela, zerizana sorketarekin elkartzen da adimena ustearekin elkartzen den eran. Bai ustearen atala, bai adimenarena bitan banatzeko arrazoia, nahiz eta honetako analogia asmatu izana alde batera utziko ditugu, Glaukon, orain arte baino luzeago ezbaian gal ez gaitzen.

—Nire aldetik —esan zuen— ulertzen ditudan neurrian behinik behin, honako kontuekin ere ados nago zurekin.

—Gauza bakoitzaren izateaz ohartzen denari dialektiko deitzen al diozu? Bere baitarako edo bes-

te inori izatea adierazteko ezindurik dagoenak ez du ezagutzarik lortu.

—Bai ba —erantzun zuen.

—Ongiarekin gauza bera gertatzen da. Arrazoi-menaz baliaturik ongia zer den zehaztu eta bereizteko gauza ez denaz, eta kritika guztien gainetik igaro, eta eragozpenak argudio sendo batez zainpatuz, borrokaldian bezala ausardi handiz aurrera egiteko gauza ere ez denaz, ez al duzu esaten ez ongia bere senean, ez inongo gauza onik ezagutzen ez duenik? Ongiaren irudiren bat atzematen badu, ustearen bidetik lortuko du, eta ez ezagutzarenetik. Horrez gainera, bizitza honetan zehar igarotzean, amets besterik ez du egiten, harik eta Hadesera jaitsita lozorrotik esnatu arte.

—Bai, ala Zeus!, ozenki esango ditut gauza horiek guztiak.

—Bada, orain hitzez hezten dituzun ikasleen ardura egiatan bazenu, ez zenieke hiriaren agintea emango, ez eta kexka handiko kontuetan eskuramenik ere, zentzunekoak ez balira.

—Ezin uka —esan zuen.

—Izan ere, galderak eta erantzunak ematen irakasten duenarekin buru-belarri jarduteko aginduko al zenieke?

—Bai horixe —esan zuen.

—Ez al duzu uste —esan nuen— dialektika gaintzeko ikasketen erpinean dugula, eta bera baino gorago jartzeko gisan ez dagoela ezer, ikasketen inguruko koska bukatutzat dugularik?

—Bai hala uste dut nik ere bai—esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— oraingo honetan ikasketak nori eta nola eman adieraztea falta duzu.

—Bistan dago —esan zuen.

—Gobernatzeko hautatuek nolako izaera duten gogoratzen duzu?

—Ez, bada—esan zuen.

—Zuk zeuk pentsatu bezala, aldarre honetako izaerak hautatu behar genituen.

—Hala nola, sendoenak eta adoretuenak aukeratu behar, baita ederrenak ere, ahal den neurrian. Gorputzaren dohain horiek izateaz gain, heziketarako jaioak behar dira izan.

—Zeintzuk dira?

—Lagun zorionekoa, ikasketarako zorrozatasuna behar dute, ikastea neketsu suertatu ez dakien. Kontu egizu, zientzia abstraktuak ikasten, soinketarekin baino askoz arinago nekatzen dela arima, gorputzaren nekea ez baitu bere gain hartzen.

—Egia da —esan zuen.

—Bilatu, oroimen handikoak eta nekaezinak bilatuko ditugu, eta era guztiriko lan zaletasuna dutenak. Bestela, gorputzari dagozkion lanak egiteaz gain nola onartuko dute ikasketari dagokion egitea?

—Inork ere ez luke egingo —esan zuen— dohainez ongi hornituta egon ezik.

—Gaur gaurkoz, egiten den hutsa, filosofiari horrenbeste kalte egin diona, honetan datza, hau da, horretan aritu direnek ez diote behar beste lotsarik izan. Horretaratu direnak zintzoak behar dute izan, eta ez zantarrak.

—Nola? —esan zuen.

—Lehen lehenik —esan nuen— filosofiara hurbilduko denak lanerako gogotsua izan behar du, ez, aldiz, gauza batzuetarako saiatsu eta besteetarako ez. Ehizan, zein soinketan, zein gorputzarekin denetako lanak gogara egiten dituenen, eta ikastea, entzutea edo ikertzea bezalakoak gorrotatzen dituenen honako hau gertatu ohi da.

—Ezin argiago.

—Bada —esan nuen— gogozko gezurra, are gehiago beste norbaiten gezurra gorrotatu eta nekez onartzen badu, eta oharkabea egiten den

gezurra, osterantzean, lasai asko onartzen duena, eta ezjakinean harrapatzen dutenean haserretzen ez dena, egiaren bilaketan ezegokia izango da, txerria basatzen dabilen antzera bere ezjakinean pozarren zikinduz.

—Bai noski —esan zuen.

—Zantarra eta zintzoa bereizi nahian, neurritasuna, adorea, eskuzabaltasuna eta halako bertuteei kontu hartu behar diegu. Gizabanakoa edo hiria, aurrekoa bereizten ez dakielarik, lagun edo gobernari gisa norbait hartzera behartuta dagoenean zantarra eta ezegokia izango da bere aukeraketa.

—Jakina —esan zuen— horrela da.

—Beraz, kontu handiz arituko gara. Ikasketa eta jarduketa honetarako heziko ditugunak bai gorputzez bai arimaz ongi hornituak badira, zuzenbideak ez digu ezer aurpegiratuko, eta hiria nahiz sistema politikoa salbatuko ditugu. Horretan jardungo dutenak bestelakoak badira, bestela gertatuko da, eta ondorioz filosofia are barregarriagoa bihurtuko dugu.

—Guztiz barregarria litzateke, bai horixe —esan zuen.

—Niri ere —esan nuen— zerbait barregarria gertatzen ari zait.

—Zer? —esan zuen.

—Ahaztuta nuen jolasean ginela —esan nuen— eta bortitzegi egin dudala berba.

—Bestetik, hitz egiten nuela, filosofiari erreparatuz, lotsagarri iraindua izan dela ohartuta haserretu naiz, eta errudunekin suminduta, hitzak gehiegi larritu ditut.

—Ez, ala Zeus! —esan zuen— ez da, ez, nik dudan iritzia.

—Lehen aukeraketan, zaharrak hautatu baditugu, bigarren aldi honetan, ez da egingarria izango. Ez dugu Solon sinetsiko esaten duenean agure batek gauza asko ikasten duela. Agurea bizkorrago arituko da lasterketan ikasketan baino. Gaztetan lan handiak eta anitzak burutzen dira.

—Ezin uka —esan zuen.

—Zenbakiei eta geometriari dagokiona, baita dialektikaren aurretik ikasi beharreko jakintza guztiak ere, umetan eman behar zaizkie ezagutzera, irakaskuntza indarrez ezarri barik.

—Zergatik?

—Ez dagoelako jakintzarik gizaki askeak morroi lez ikasi behar duenik. Izan ere, behartuta ikasitako ariketek gorputzari kalterik ez badiote egiten ere, arimari dagokionez, osterantzean, indarrez barneratzen dituen ikasgaiek ez dute iraupenik gogame-nean.

—Hala da —esan zuen.

—Hortaz, ene adiskide ona, ez hezi haurrak indarrez, jolasean baizik. Honela jokatzuz gero, haie-tariko bakoitzak zernolako ahalmena duen ezagu-tu ahal izango duzu.

—Zentzunekoa da diozuna —erantzun zuen.

—Bestalde, gogoratuko duzunez, esan genuen zaldi gainean umeak, ikusle, gudara eraman behar ditugula, eta, arriskurik ez egotekotan bertaratu, txakur kumeen antzera odola dasta dezaten.

—Gogoratzen dut —esan zuen.

—Honelako zeregin, ikasketa eta arriskueta-trebetasun apartekoa erakusten duena aukerako talde batean sartu behar duzu.

—Zein adinetan? —esan zuen.

—Bizpahiru urtetan, edo, derrigorrean burutu behar duten soinketa garaia bukatzean, tartean nekeak eta logureak, ikasketaren arerioak izanik, beste edozein ariketa biziki oztopatzen baitu. Horrez gainera, norberak soinketako ariketak nola egiten dituen erakustea izango da eskatutako pro-betako bat, ez xumeena.

—Nola ez? —esan zuen.

—Sasoialdi horren ondoren —esan nuen— hogeitaz beteta, hautatuei besteei baino ohore handiagoak eskainiko dizkiezu. Ostean, txikitan

jasotako ikasketen xehetasunak batera bilduta, zientzien arteko loturak erakutsiko zaizkie, bai eta izakiaren izatea ere.

—Egiatan —esan zuen— barneratzen den jakintzen artean irauten duen bakarra da.

—Horrez gain —esan nuen— norberaren izake-ra dialektikoa ote den ondoen erakusten duena da. Hau da, osotasunaren ikuspegia hartzen duena dialektikoa da, eta bestela, ez.

—Zurekin bat nator —esan zuen.

—Horregatik, gainerakoei aurrea hartzeaz gain, jakintzetan ikastun eta guda nahiz bestelako jardunetan tinko direnak lehen hautatuen artean bereziko dituzu berriro, hogeita hamar urte bete bezain laster, lehen baino ohore handiagoak eskaini eta probatzeko asmotan, inongo zentzumenik erabili gabe, dialektikaren bidez izatearen muina atzema-tera heltzeko gauza ote den. Hona hemen, kontu handiz burutu beharreko eginkizuna.

—Zer dela eta? —galdetu zuen.

—Ez duzu ikusten —esan nuen— gaur egunean dialektikak jasaten duen kaltea norainokoa den?

—Zein? —esan zuen.

—Dialektikan aritutakoei gertatutako nahasme-nari harrigarria al deritzozu eta ez al dituzu barka-tzen?

—Zergatik? —esan zuen.

—Hain zuzen ere, gertatuko zaie usteko seme-alabari bezala. Alegia, itzal handiko senide kopu-rutsu batean atzamar puntetan hazitako gaztea, heldutakoan, usteko gurasoen seme-alaba ez dela ohartzen da, benetakoak nortzuk diren ezin aurki-turik. Ezagutu aurretik eta ostean, lausengari eta usteko gurasoekiko bere jarrera zein izango litzate-keen asmatuko al duzu? Edota nahiago al duzu nire ustea entzun?

—Gauzak horrela —esan zuen— uste dut uste-ko aita-ama eta senidekoak lausengariak baino gehiago ohoretuko dituela, eta urrialdian balira atoa lagunduko lituzke. Bestetik, haienganako lotsa handia izango luke, bai hitzez bai egitez. Azken batean, garrantzizko kontuetan bere esanera arinago jarriko litzateke, egia ezagutu gabe egon zeneko denboraldian izandako lausengariekin baino.

—Hala da —esan zuen.

—Gertatutakoaz ohartuaz batera, gurasoengana-ko lotsa lasatuko litzateke, lausengarienganako biziagotuko, eta honekiko esanekoa litzateke lehen ez bezala. Geroko bizimodua haien erara egokituko luke, eguneroko elkarbizitzan. Izaera eskuzabalekoa ez balitz, ez litzateke bere usteko gurasoez, ez senidekoaz gehiagotan arduratuko.

—Bai horretan —erantzun zuen— zuk esan bezala gertatuko da. Dena den, aipatu irudia zelan egokitzen zaio dialektikari?

—Jarraiko gisara. Umetatik, bai zuzentasunaz bai jatortasunaz eredu batzuk izan ditugu, heziketa bertatik eramateko, gurasook on beharrez bete eta jarraitu ditugunak.

—Hala da.

—Honen aldean, egon, badaude atseginak ekar-tzeko hitza ematen duten beste jarraibide liluragarri batzuk, gure arima konbentzitu barik, lausengatzen eta bertara erakartzen saiatzen direnak, gutxieneko zentzuna eduki ezik.

—Hala dirudi.

—Eta zer? —esan nuen—. Halako gizon-ema-kumeari zuzenekoa zer den, galdetu eta legearen arabera ikasitakoa erantzunez gero, bere erantzuna ukatuta, berez zuzenekorik ote den dudatan jartzen bazaio, eta ohoretan dituzunekin ere ezbaian jarri-zer gero, nolako jokabidea izango du bere esanetara jarri behar den aldetik?

—Nahi eta ez —esan zuen— haienganako lotsarik ez esanekotasunik ez du erakutsiko.

—Beraz —esan nuen— arimak eredugarritzat hartzen ez dituen artean, eta oraindik-orain egia aurkitzera ailegatu barik, zein jokabideari atxekitu-ko zaio arima lausenguari ez bada?

—Bai horretan —esan zuen.

—Orduan, uste dudanez, ohartuko da lehen legeen esanetara buru makur zela, eta orain aurka gaiztotu dela.

—Besterik ezin.

—Hortaz —esan nuen— dialektikan hala dihar-dutenei gertatzen zaiena ez al da guztiz berezkoa, eta nik lehen esan bezala, ez al dute barkatzea merezi?

—Horrez gainera, haienganako errukia izatea ere bai.

—Horregatik, hogeita hamar urte ingurura hel-dutakoan, haienganako errukia ez izateko, ahalik eta zuhurtzien jokatu dugu, dialektika erakuste-rakoan, ezta?

—Bai horixe —esan zuen.

—Gazte bitartean, dialektikarik ez dastatzea ez al da zuhurra? Igarri duzunez, gazteak argudio ahalmena lehendabiziz gozatu duenean, jolas modura erabiltzen du, han-hemen kontraesanak bilatzeko asmoz, eta nahasmena sortzen dutenek jokatu bezala, haiek ere besteen aurka egiten dute, hurbiltzen den edonori zakurkumeen antzera haginka eginez hitz bidez.

—Egitan, hori gozamina!

—Behin jende askoren berbakunea ezeztatuz gero, bere aurka ere maiz ezeztapena jasan dutela-rik, lehen zituzten uste sendoak agudo kolokan jar-tzen dituzte, eta horren ondorioz, gainerakoen aurrean bere burua ez ezik, filosofiari dagokion guztia ere arbuiatzen dute.

—Egia da oso —esan zuen.

—Helduak, aldiz —esan nuen— ez du ohitura txar horretan parte hartu nahi izango, aitzitik, egia ikertu nahirik eztabaidan dabilenaren antzera jar-dutea atseginago izango du dibertitzeko asmoz jolasean jardutea baino. Halatan jokatzan duenak denen aurrean zentzuneko jarrera agertuko du, eta filosofia desohoretu beharrean errespetagarriago bihurtuko.

—Bai horixe —esan zuen.

—Dialektika ikasiko dutenek izaeraz sendoak eta tinkoak izan behar dutela esaterakoan, zuhur aritu gara, aitzitik, egun gertatu bezala, lehen aile-gatutakoak, ezertarako jarrera egokirik ez dakar-renak ez du honetan parte hartuko.

—Egia da —esan zuen.

—Beraz, soinketan halako bi urtez, beste arikerarik egin gabe dialektikan jo eta ke jardutea nahikoa izango al da?

—Sei ala lau urte dira diozunak? —galdetu zuen.

—Ez kezkatu —esan nuen— jar ezazu bost. Horren ostean, haitzulora jaitsiaraziko dituzu, eta derrigortuko dituzu gudaren eta gazteen eginkizunak gain har ditzaten, eta honelakoetan esperientziaren aldetik inor baino eskasagoak izan ez daitezten. Proba hauekin igarriko diezu alde guztietatik erakargarrien aurrean tinko ala txepel aurre egiten dieten.

—Zenbateko denboraldia jarriko duzu horretarako? —esan zuen.

—Hamabost urte —erantzun nuen—. Berrogeita hamargarren urtera iritsi eta bizirik dirautenak, eta, hala ariketetan nola ikasketan alderdi guztietatik gailendu direnak azkeneraino bideratu eta dena argitan jartzen duena aurrez aurre begiratzera behartuko ditugu. Ongia bere baitan atzemanda koan, eredu gisa hartaz baliatuko dira, bai nork bere usadioak, bai hiritar bakoitzak bere kontuak, bai estatua arautzeko. Aldi gehiena filosofian emango dute, eta txanda datorkienez, zeregin politikoak bere gain hartu eta hiriaren onerako banan-banan gobernatu beharko dute ezinbestean, ez gauza ohoregarritzat harturik. Hirizaintzan bere ordeko gogoangarriak hezitzen buru-belarri ahaleginduz gero, bizialdi honetatik zorionekoen irletara igaroko dira. Hiriak egundoko hilobiak eraikiko dizkie, eta Apoloren esanak hala baderitzo, demonei bezala sakrifizioak egingo zaizkie, eta osterantzean, zorioneko arima eta jainkoei bezala.

—Bai ederrak —esan zuen— eskultoreak bezala irudikatu dituzun gobernariak.

—Baita andre gobernariak ere, Glaukon!
—esan nuen—. Aipatutako jakingarrietan ez naitzaio lotu gizonezkoei andrazkoei baino gehiago, honakook izaera egokia baldin badute.

—Zuzenagorik ez da —esan zuen— gizonezkoen eta andrazkoen artean dena berdintsu izan behar da eta.

—Eta zer? —esan nuen— aitortuko didazunez, hiriaz eta gobernuaz esan duguna ez da amets hutsala, aitzitik, egingaitza bada ere egingarria, baldin eta, egungo ohoreak mesprezagarritzat harturik, gutxiesten dituzten agintariak hirian badira, bat edo gehiago. Benetako filosofoa izanik, zuzena estimatuko dute, baita nahigarririk handien nahiz derrigorrezkoen gisa hartuko ere. Zuzenaren esanetara jarrita, estatuaren antolaketan dihardutenean hura sustatzen ahaleginduko dira.

—Nola? —esan zuen.

—Hamar urtetik gora hirian diren guztiak sorotara bidaliko ditugu —esan nuen— eta gaur-gaurko usadioetatik, gurasoek erakutsiak, beraien seme-alabak ateraraziko ditugu, lehen azaldu bezalako hiriaren ohitura eta legeen arabera hezteko. Lehen agertu dugun hiriaren eratzeko ez al da honakoa biderik azkarrena eta errazena? Ondorioz, estatua zorionekoa bada, hiritarrentzat ere onuratsua izango da edonondik ere.

—Bai, erabat —esan zuen—. Ene iritziz, Sokrate, nola zertuko den oso ondo azaldu duzu, inoiz gauzatzerik baldin badu.

—Honezkero —esan nuen— hiri horrekin eta bere gisako gizakiarekin ez al dugu hitz gehiegi luzatu? Argi dago, hortaz, nolakoa izan behar duen.

—Argi dago —esan zuen— zuk esan bezala, bukatu delakoan nago.